

Χαιρετισμός Σοφίας Κουνενάκη-Εφραίμογλου

Κυρίες και κύριοι,

Θα τολμούσα να πω ότι ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο αναγκαίο ένα συνέδριο σαν το σημερινό. Και για να δικαιολογήσω αυτήν την ακραία κατά μία έννοια τοποθέτηση μου, σας καλώ να δούμε μαζί το θέμα της «απάτης» στην πιο ευρεία και σύγχρονη μορφή της και από μια διαφορετική οπτική γωνία.

Γνωρίζουμε, βέβαια, ότι η απάτη και η διαφθορά είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης. Ο πλανόδιος πωλητής με το σιρόπι που γιατρεύει τα πάντα έχει περάσει στο φολκλόρ της ιστορίας – όπως και ο αξιωματούχος του Διαφωτισμού που δωροδοκείται για να «δώσει» ένα διαγωνισμό. Η οικονομική ιστορία έχει καταγράψει και μεγάλες απάτες. Στους τρεις αιώνες από το 1600 έως το 1900 ξέσπασαν πέντε μεταξύ των οποίων η περίφημη «Μανία των Τουλιπών» και η φούσκα της «Νοτίου Θαλάσσης». Ήταν απάτες που βασίστηκαν στην ανθρώπινη απληστία και ευπιστία. Οι επιπτώσεις τους αντιμετωπίστηκαν σχετικά γρήγορα και με περιορισμό των γεωγραφικών ορίων.

Από περίπου το 1900 και μετά, η απάτη αποκτά πολλαπλές προσωπικότητες. Και άλλα μεγέθη. Οι επιπτώσεις της ξεπερνούν τα συνήθη γεωγραφικά όρια. Ειδικά, στα τελευταία χρόνια, η πολυπλοκότητα και η πολυμορφία της σύγχρονης οικονομίας σε συνδυασμό με την αλληλεξάρτηση των κρατών και τη δικτύωση της πληροφόρησης, έχει αναδείξει νέες μορφές απάτης και διαφθοράς. Νέους τρόπους με τους οποίους επιχειρείται ο πλουτισμός σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Η ύπαρξη του φαινομένου αυτού συνεπάγεται βαρύ οικονομικό κόστος. Ενέχει ένα σημαντικό ηθικό κόστος. Και έχει οδηγήσει σε μία σειρά διλημμάτων. Οι απάτες τύπου Μείντοφ είναι οι πιο διαδεδομένες. Είναι η πώληση του σιροπιού σε μεγάλο μέγεθος, η δωροδοκία σε άλλο πλάνο. Η δυστυχία που επιφέρουν είναι μεγάλη. Το θεσμικό μας πλαίσιο, όμως, είναι σχετικά καλά οπλισμένο για να τις αντιμετωπίσει. Και προσπαθεί με σχετική επιτυχία.

Κάπως διαφορετικές είναι οι απάτες τύπου Λίσον. Βασίζονται στην εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης και στην κατάχρηση περίπλοκων χρηματοπιστωτικών εργαλείων. Δεν υπάρχει υποχρεωτικά το κίνητρο για ίδιο όφελος. Οι επιπτώσεις τους είναι πλατιές και επικίνδυνες. Έτσι, ήταν νομοτελειακό ότι η προσπάθεια να διορθωθεί μία λαθεμένη εκτίμηση ως προς ορισμένους οικονομικούς δείκτες θα οδηγούσε στην κατάρρευση μιας σημαντικής ιστορικής τράπεζας και θα έθετε σε κίνδυνο άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς σε παγκόσμιο πλαίσιο. Οριακή ήταν η ετοιμότητα των θεσμών να αντιμετωπίσουν τέτοιες απάτες. Σταδιακά μόνο αποκτάται η απαραίτητη πείρα και αναμορφώνεται το θεσμικό πλαίσιο.

Διαφορετικής μορφής είναι πάλι μία απάτη τύπου Μίλκεν – όπου το όριο μεταξύ της πράξης του υπευθύνου και της αρχής «caveat emptor» είναι ασαφές. Το θεσμικό πλαίσιο αδύναμο. Ο εμπλουτισμός του με εργαλεία και εμπειρίες ανεπαρκής. Οι προσπάθειες ελέγχου καθυστερούν, υπονομεύονται, εκτρέπονται από τον αρχικό τους στόχο. Παραμένει έτσι ανοιχτός ο δρόμος για χειρότερα.

Στους σύγχρονους καιρούς μας, δεν είναι λοιπόν τυχαίο το γεγονός ότι οι πρακτικές Μίλκεν συνιστούν τη σύγχρονη μορφή της απάτης. Υιοθετήθηκαν από πολλούς θαυμαστές, βελτιώθηκαν, επεκτάθηκαν, πέρασαν σε άλλο επίπεδο. Έγιναν οι σύγχρονες φούσκες στα σπίτια, στα ομόλογα, στις μετοχές, στα δάνεια. Στα 100 χρόνια μέχρι τις μέρες μας, η παγκόσμια οικονομία έχει αντιμετωπίσει επτά μεγάλες κρίσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις διαπιστώνεται η στρεβλή χρήση των εκάστοτε χρηματοπιστωτικών εργαλείων.

Πώς οφείλουμε να χαρακτηρίσουμε αυτές τις πρακτικές; Με την ίδια λογική που αντιμετωπίστηκε η φούσκα της τουλίπας; Ως «business as usual»; Ή απαιτείται μία άλλη θεώρηση; Σε τι διαφέρει άραγε η πώληση ενός σιροπιού που δεν γιατρεύει τίποτα, από την διάθεση επενδυτικών και αποταμιευτικών εργαλείων σε ανθρώπους που καλά καλά δεν τα κατανοούν; Και, ακόμη, πώς οφείλουμε να κρίνουμε το γεγονός ότι το κέρδος του πωλητή εξαρτάται από την ικανότητα του να κρατήσει τους άλλους σε μαύρο σκοτάδι; Ή στην αδυναμία των θεσμών να ενισχύσουν το κανονιστικό και εποπτικό πλαίσιο ώστε να ελεγχθούν και να περιοριστούν αυτά τα φαινόμενα;

Κυρίες και κύριοι,

Το θέμα «απάτη» έχει σήμερα, πλέον, ξεφύγει από το ιστορικό και παραδοσιακό πλαίσιο του. Η πρόληψη αποτελεί ένα σημαντικό και αναγκαίο όπλο για την αντιμετώπιση της. Προφανώς δεν επαρκεί όπως δεν επαρκεί και η συχνή εμμονή μας σε θεσμικό και νομικό πλαίσιο που δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες μορφές της απάτης και της διαφθοράς.

Σε μία παλαιότερη εποχή «ο λόγος ήταν συμβόλαιο και το σφίξιμο του χεριού η υπογραφή του». Σήμερα, τα συναλλακτικά ήθη έχουν αλλάξει, ίσως και να μην υπάρχουν πια. Το πρακτικό μας δίλημμα είναι πώς, με δεδομένη την εξάρτηση της ανάπτυξης από τη σύγχρονη οικονομία - καζίνο, μπορούμε να επιβάλλουμε αποτελεσματικό έλεγχο χωρίς να υποσκάψουμε τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης; Το ηθικό μας δίλημμα είναι αν είμαστε διατεθειμένοι να θυσιάσουμε μέρος της ευμάρειας μας προκειμένου να αποκαταστήσουμε την ηθική στις συναλλαγές μας.

Σας ευχαριστώ για την πρόσκληση που μου απευθύνετε και σας εύχομαι πρόοδο στις εργασίες σας.